

TÜRK KÖYÜNDE MODERNLEŞME

Prof. Dr. Nermin ERDENTUĞ*

Nüfusun büyük çoğunluğunun köylüden oluştuğu memleketimiz gibi az gelişmiş bir memlekette köylerimizin uzun yıllar ihmal edilmiş oldukları ve kalkınmanın temelini köylüye dayandığı herkesçe bilinen gerçeklerdir. Daha meşrutiyetten sonraki yıllarda "halka inmek" nazariyesinin ileri sürüldüğü ve bundan sonra da aydınlarımız arasında "köylere doğru" akımının doğmuş olduğunu hatırlarsak, Cumhuriyet rejimi ile memleketin öz efendisinin köylü olduğunun takdir edilmesi çok yeni zamanlara rastlar. Cumhuriyet rejimi ile hakimiyetin kayıtsız şartsız milletin eline geçmesinin bir sonucu olarak, büyük harbin gürültüleri arasında yarım kalmış olan "halka inmek ve köylere doğrulmak çabaları" uyanmış ve aydınlarımız Türk köylere yönelmişlerdir¹.

Yine bu yeni rejim ile birlikte köylünün süratle yükselmesi ve köylerin ilerlemesi için önemli bazı kanunlar yapılmış, bu kanunlarla köylüye bu yeni devreye kadar verilmemiş olan bir takım haklar tanınmıştır. Buna rağmen, yakın geçmişte yapılmış olan bütün çabalara rağmen, köylerimizin bugünkü durumları henüz istenen düzeye gelmemiştir. Bunda eski köy idare tarzının ve sürekli savaş ve akınların payı olduğu kadar, köylere karşı olan ilgisizlik ve bilgisizliğin de payı büyüktür.

Türkiye nüfusunun yüzde 65 ini oluşturan köylerimizin büyük çoğunluğunun, uğraştığı tarım nedeni ile yurt ekonomisinde ve toplumsal hayatımızdaki önemi Cumhuriyet hükümetleri ile anlaşılmalı ve ön plâna alınmıştır. Bundan sonra "Köy ve köylümüzün kalkınması davası" her zaman öncel bir konu olarak kendini göstermiştir.

Ancak, Cumhuriyet idaresi ile köye karşı uyanmış ve bir ölçüde örgütlenmiş olan ilgi ve ilerletme çabalarının, II nci Beş Yıllık Plânda (1965-1970) Köy ve köylü sorunlarının ayrı bir bölümü olarak ele alınması, Cumhuriyet devrinin getirdiği büyük bir hamle olarak nitelendirilmelidir. Bu neden, bu hamle iledir ki, köye götürülen hizmetler, gerek nitelik ve gerekse nicelik yönünden daha programlı ve etkin bir halde düzenlenmiştir.

* D.T.C. ve Eğitim Fakülteleri Öğretim Üyesi, Ankara.

1 Erdentuğ, Nermin, Ankara İli Köylerinde Sosyal Antropoloji ve Sosyal Hizmet açısından bir araştırma. 1966, Ankara.

Öte yandan, plânlı dönemde teşvik edilen ve son yıllarda hızlanan "şehirleşme" hareketi, köylerin sosyo-kültürel yapılarında da hızlı değişimler meydana getirmektedir². Ancak, özellikle kırsal bölgede istenen hızda görülmeyen bu değişmelerin ve kalkınmanın memleketimiz sosyo-ekonomik hayatını olumlu ve hızlı şekilde etkilemesi sorunları bugün halâ devam etmektedir³. Bu halde, Türk toplumunun sosyo-ekonomik hayatında büyük yeri olan Köy ve köylünün, modernleşme davamızın temelini oluşturduğu açıktır. Bu dava her şeyden evvel, köyün maddi yapısından başlayarak, yerleşim, ulaşım ve tarımsal konuları ile, mevcut ekonomik sosyal ve kültürel sorunlarına çözüm yolları bulmak ve özellikle köylünün yetiştirme ve hayat seviyesini yükseltmek amacı ile yapılacak eğitim çalışmaları ile ilgilidir⁴. Diğer bir deyimle bu, kırsal alanda yaşayan toplumların modern bir toplum karakterine kavuşturulması ile ilgilidir.

İşte bu amaç ile ve bir kelime ile "Köylüyü kalkındırmak" biçiminde de tanımlayacağımız köy davamızda, II nci ve III ncü Beş Yıllık Devlet Plânlama çalışmalarının çizdiği modernleşme plân temelleri, gerçekten esaslı ve etkin sonuç sağlayacak niteliktedir. Köy İşleri Bakanlığı ise, diğer Devlet Kurumları yanı sıra ve belki başta bu hizmetlerin hemen hemen büyük çoğunluğunu ve sorumluluğunu üzerine almış bir hükümet kuruluşudur.

Gerçekten, Cumhuriyet devrinin yaşına oranla çok genç ve kısa bir sürelik geçmişi olan Köy İşleri Bakanlığı modern bir anlayış ve bilgiye sahip idareci ve uzman personeli ile plânda kendine düşen uygulama çabası içindedir.

Ancak, kanımızca, kırsal bölgeye hizmet götürecektir hükümet sektörünün veya kurumlarının hizmetlerinde etkin olabilmeleri için "Köy ve köylüyü tanımaları" gereği unutulmamalıdır. Gerçi, köyde hizmet görecektir öğretmenin vazifelerini işaret eden bir kaç aydınımız ve özellikle öğretmenlerimiz olmuştur⁵. Toplumsal değişimde öğretmenin fonksiyonunu veya olumlu etkisini görmüş olan aydınlar, ancak kırsal bölge toplumlarının eğitimi açısından pek küçük ölçüde bu soruna değinmişlerdir.

Bizim burada modernleşmede "Köy ve Köylüyü tanımak" biçiminde gösterdiğimiz gerekçe, kapsamı çok daha geniş ve çeşitlilik gösteren bir anlama sahiptir.

Sosyal veya Kültürel Antropoloji bakımından köy toplulukları hakkında değindiğimiz bu konu⁶, ilk defa tarafımızdan (1956) Elâzığ köyleri⁷ ince-

2 Erdentuğ, Nermin. Türkiye geleneksel Toplumlarında (kültüründe) Kültür değişimleri. Antropoloji, sah. 74 Ankara. 1968. D.T.C.F. yayını.

3 Türk köyünde modernleşme eğilimleri araştırması Rapor 1 Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı yayını. No: 860-198. Ankara, 1970.

4 Erdentuğ, aynı eser sah. 5.

5 İlk defa Prens Sabahaddin "Toplumların sosyal yapısının dikkate alınmasını" işaret etmiştir.

6 Akyüz Yahya. Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Yeri. sah. V. Ankara. 1978

7 Hal ve Sün köyü incelemeleri. Nermin Erdentuğ.

lemelerimizde açıklanmıştır⁷. Şöyle ki, köylüyü yeni bir yönde (modernleşme) sevk ve idare etmek, örgütleyebilmek için onu günlük hayatında ve hayatı boyunca idare eden bir takım "davranış kalıplarını (kültür kalıpları)" ve eğilimlerini⁸ bilmek gerekir. Bu ise, köylünün nasıl yaşadığını ve hayata nasıl baktığını bilmek ve anlamak demektir⁹; diğer bir deyimle, köylünün şehirlinin karşılaştığı aynı sorunları nasıl çözdüğünü, şehirliden ayrıldığı yönleri bilmek anlamını taşır. Burada, köylümüzü günlük hayatında idare eden kaideleri (görenek ve gelenekleri) diğer bir deyişle, geleneksel tutum ve değerlerini tanımak gereği açıktır.

Bu konuda bir ölçüde aynı gereğe değinmiş olan Devlet Sosyal Plânlanmanın anlayışı bizim görüşümüzden ayrıcalık göstermemektedir: o, köye götürülen hizmetlerin daha etkili, ihtiyaç ve şartlarla daha tutarlı hale getirilmek çabalarında başarıya ulaşmak için, köy ve köylülerin yaşayış biçimlerini, beklentilerini, değer yargılarını ve vaziyet alışlarını (tutum) saptama işi olmalıdır¹⁰ ifadesi ile, bizim 1956 da yaptığımız ilk işareti (Hal Köyü) desteklemiştir. Fakat aynı Kuruluş Sosyal ve Kültürel Antropolog olarak demek istediğimizi bütünü ile göstermemiştir. Adı geçen Kurum, yaptığı "modernleşme eğilimlerini saptamak" işi ile bilimsel açıdan gerekli bir işi yapmış, büyük bir boşluğu doldurmuş olmakla beraber, yine bilimsel açıdan gerekli bir ikinci aşamayı izleyememiştir. Bu aşama çalışmalarını ise kültürel veya Sosyal Antropoloji alanına özgü bilimsel bir aşama, köylerimizde sosyo-kültürel bir inceleme aşamasıdır. Burada modernleşmenin bir "Kültürel değişim" süreci, diğer bir deyimle, Antropolojik bir süreç¹¹ olduğunu bilerek, modernleşme eylemlerinde söz konusu bilimden faydalanma gereği açıktır.

Burada, bu tür yapılacak II nci bilimsel çalışmalar aşaması ile, D.P.T. nin işaret etmiş olduğu köylünün yaşantı tarzı, beklentileri, değer yargıları vaziyet alışlarının saptanmasından sonra bunların ilgili toplumun hayatı üzerine olan işleyiş¹, etki ediş biçimlerinin bilinmesi kastedilmektedir.

Bizim ve DPT'nin "Köylünün yaşantı tarzı" dediği şey, o toplumun "kültüründen başka bir şeyi değildir. Ancak, kültürünü tanıdıktan sonra götürülen hizmetlere karşı alıcı kültürden, sosyal yapıdan ve grup psikolojisinden gelen etkileri bilmelidir ki, götürülen hizmetler beklenen ölçüde etkin olabilsin! Nitekim III ncü Beş Yıllık Plân kırsal bölge komisyonunda¹² bu noksanlık tarafımdan ısrarla açıklanmıştır.

Kanımızca bir sonuç olarak, söz konusu alanda etkin hizmet sağlanamamasının nedenleri arasında, sosyal plânlanmanın saptadığı bir takım fak-

8 Grup Psikolojisine dayalı davranış biçimleri ve ya eğilimleri.

9 Erdentuğ, Nermin. Hal köyünün Etnolojik Tetkiki sah. 2 1956. Ankara.

10 Yalçıntaş, Nevzat. . . aynı eser. . sah. IV.

11 Cochrane, Glynn, Development Antropology, 1971 Oxford University Paris.

12 Bu komisyon, baştan "Kırsal bölge ve mahalli idareler" adlı iki yan komisyon iken sonradan "kırsal bölge" Komisyonu biçiminde birleştirilmiştir.

törlere bir sonucuyu eklemek gerekir: *bu, kırsal bölgenin sosyo-ekonomik yapısının bilinmemesidir*. Diğer bir deyişle, Kültür dinamikmi¹³ konusuna ilişkin bilginin bilinmemesidir: bir yandan, köy topluluklarının (geleneksel toplum) kendine özgü kültür yapısı (köy kültürü)¹⁴ ve sosyo-psikolojik yapılarını tanımak; öte yandan, bunların köy toplumlarına götürülen hizmetleri ne ölçüde etkilediğini (olumlu ve olumsuz) saptamak gereği anlaşılmalıdır. Pek tabii tamamen bilimsel bir bilgiyi ve incelemeyi gerektiren bu noksanlık, daha genel anlamı ile "eğitime ilişkin" bir faktör olarak tanımlanmalıdır. Bu halde, köy ve köylümüzü sevk ve idare etmek açısından olduğu kadar, modernleştirme eylemleri için de memleketimizin bölge bölge etnolojik veya kültürel antropolojik açıdan bir ön incelemesine ihtiyaç vardır. İşte bu tür incelemeler, hizmetlerin-yeniliklerin- götürüldüğü kırsal bölgeye kabul ettirilmesinde rehberlik edecektir. Bugün bu gerek yerine getirilmediği içindir ki, sağlık hizmetlerinde "Sosyalleşme" arzu edilen ölçüde başarılı olamamıştır: toplum kalkınması çabaları kapsamına giren boş zamanları değerlendirme", köy çocukları ve yetişkinlerin eğitimi, konut, tarıma yeni tekniklerin getirilmesi v.s. alanlarında boşuna para, zaman ve güç harcanmıştır. Konut konusunda bir örnek Mardin'in Hasankeyf köyü verilebilir; burada köylülerin modern yapıtlara bir süre sonra ve zorlukla yerleştirilmelerinin ve hâlâ noksan kalmış bir yerleşme nedeninin kökeninde "köylüyü hayvanı ile birlikte (kültürel faktör) görememenin sonucu olarak, evlere ahır eklentisinin yapılmamış olması görülür. Ayrıca, bu konuda diğer kültürel, toplumsal ve psikolojik faktörler de hesaba katılmamıştır. İşte bu tür bilgisizlik nedeniyledir ki köyde hizmetliler, faaliyetleri sırasında, çoğunlukla, toplum tarafından bir itiliş veya isteksizlikle karşılaşmaktadır.

Köye her ne çeşit hizmet götürülürse götürülsün ve hizmetler ister yukarıdan aşağı ister aşağıdan yukarı doğrultuda olsun, bu bölgede hizmet göreceklelerin, toplumdan ve kültür yapısından gelecek itici kuvvetleri ve yardımcı olarak kullanacakları kuvvetleri bilmeleri gerekir. Kısaca bu hizmetlilerin toplum-kültür ilişkisi açısından eğitilmiş olmaları gerekir.

Böylelikle, bu tür bir eğitimden geçmiş olan personel (her tür sağlık hizmetlisi, tarımcı, veteriner, diğer teknik personel, toplum kalkınması hizmetlileri, din adam, öğretmen v.s.) bilecektir ki, memleketimiz köylerinden bazıları değişmeğe istekli, müsait ve açık ve diğer bazıları ise isteksizdirler: veyahut istekli oldukları halde yeniliğin yerleşmesinde başarısızdırlar. Bu personel başarısızlığın nedenlerini teşhis ederken aynı zamanda yeniliği kabul ettirme çabasına da girişmelidir: bu birbirini tamamlayacak iki tür eylem, değişme sürecinin birbirine ilişkin kısımlarıdır ve birlikte dikkate alınmaları gerekir.

13 Bu, her kültür dinamik bir yapıya sahiptir ve bu nedenle her kültür değişir görüşüdür.

14 "Peasant Culture" Karşılığdır (Redfield)

Burada personelin kültür dinamizmi açısından bilimsel bilgi ile donatılması gereği açıktır. Bu alanda eğitilmiş uzmanları-lisans düzeyinde yetiştirmekte üniversite bir katkıda bulunmaktadır¹⁵.

İşte bu nedenlerle çalışmalarını hayranlıkla izlediğim plâncı arkadaşlarımı bu açıdan III ncü Beş Yıllık kırsal bölge Komisyonu'nda uyardım¹⁶.

Türk köylerinde beklenen modernleşmede büyük ölçüde payı ve emeği olan Köy İşleri Bakanlığının kuruluşundan beri izlediği plânlı ve rasyonel çalışmaları burada minnetle anmamız gerekir. Ancak, aynı kurumda kurulmak üzere olan "Eğitim" biriminden, köye hizmet götüren hizmetlilerin, işaret ettiğimiz açıdan eğitilmeleri gereğinin yerine getirilmesini dilemek de bize düşen bir ödevdir.

Söz konusu açıdan eğitim, uzun vadeli olarak, üniversite, orta dereceli ve özellikle meslek okulları (öğretmen, tarım, veteriner, sağlık okulları, ilahiyat enst. v.s.) düzeyinde kültürel veya Sosyal Antropoloji¹⁷ dersleri içinde verilmelidir. Aynı eğitim, hızla sonuca varmak amacı ile, kırsal bölge hizmetlerini düzenleyen ve uygulayan kurumlar içi personeline ve en azından 30-32 saatlik kurslarla yapılmalıdır.

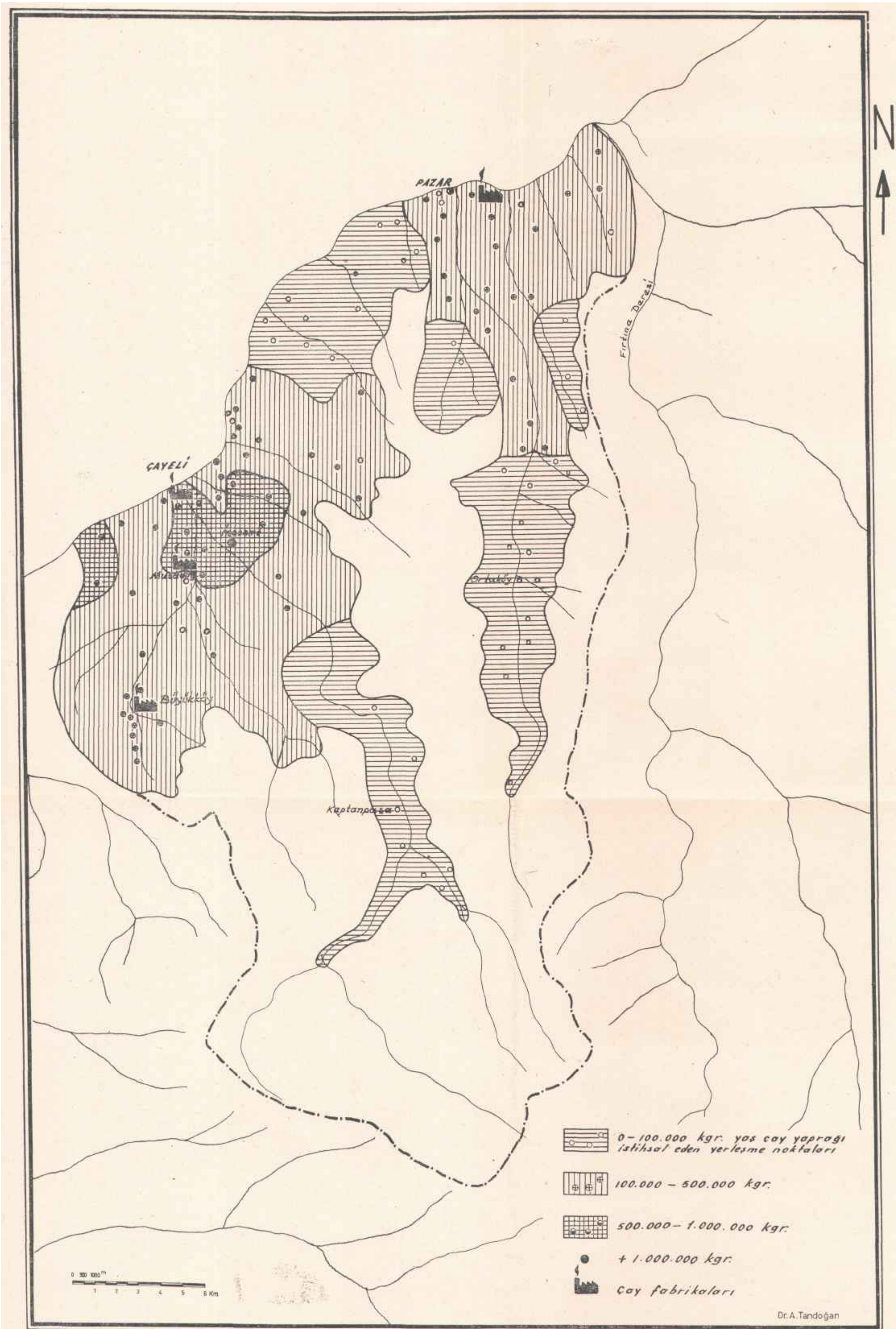
BİBLİYOGRAFYA

- 1 . **Akyüz Yahya.** *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Yeri.* 1978. Ankara. Doğan Basımevi.
2. **Erdentuğ, Nermin.** *Hal Köyünün Etnolojik Tetkiki:* 1956. D.T.C.F. Yayını. No: 126, Ankara.
3. **Cohrane, Glynn.** *Development Anthropology.* 1971. Oxford University. Press.
- 4 . **Erdentuğ, Nermin.** *Ankara İli köylerinde Sosyal Antropoloji ve Sosyal Hizmet İlişkisi açısından bir araştırma,* 1966. Ankara, Sağlık ve Sosyal Hiz. Bakanlığı Yayınları.
5. **Erdentuğ, Nermin.** " *Türkiye Geleneksel Kültüründe (geleneksel toplumlar) Değişmeler*". Antropoloji. 1968, Ankara. D.T.C.F. Yayını.
6. **Erdentuğ, Nermin.** " *Modernleşme Çabalarında Dikkate alınması gereken eğitime İlişkin hususlar*" Eğitim Fakültesi Dergisi. 1972.
7. **Redfield, L. Robert.** *Peasant Society* (Peasant Culture).
- 8 . *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması,* Başbakanlık Plânlama Teşkilâtı Yayın No: 860-198. Ankara 1970.

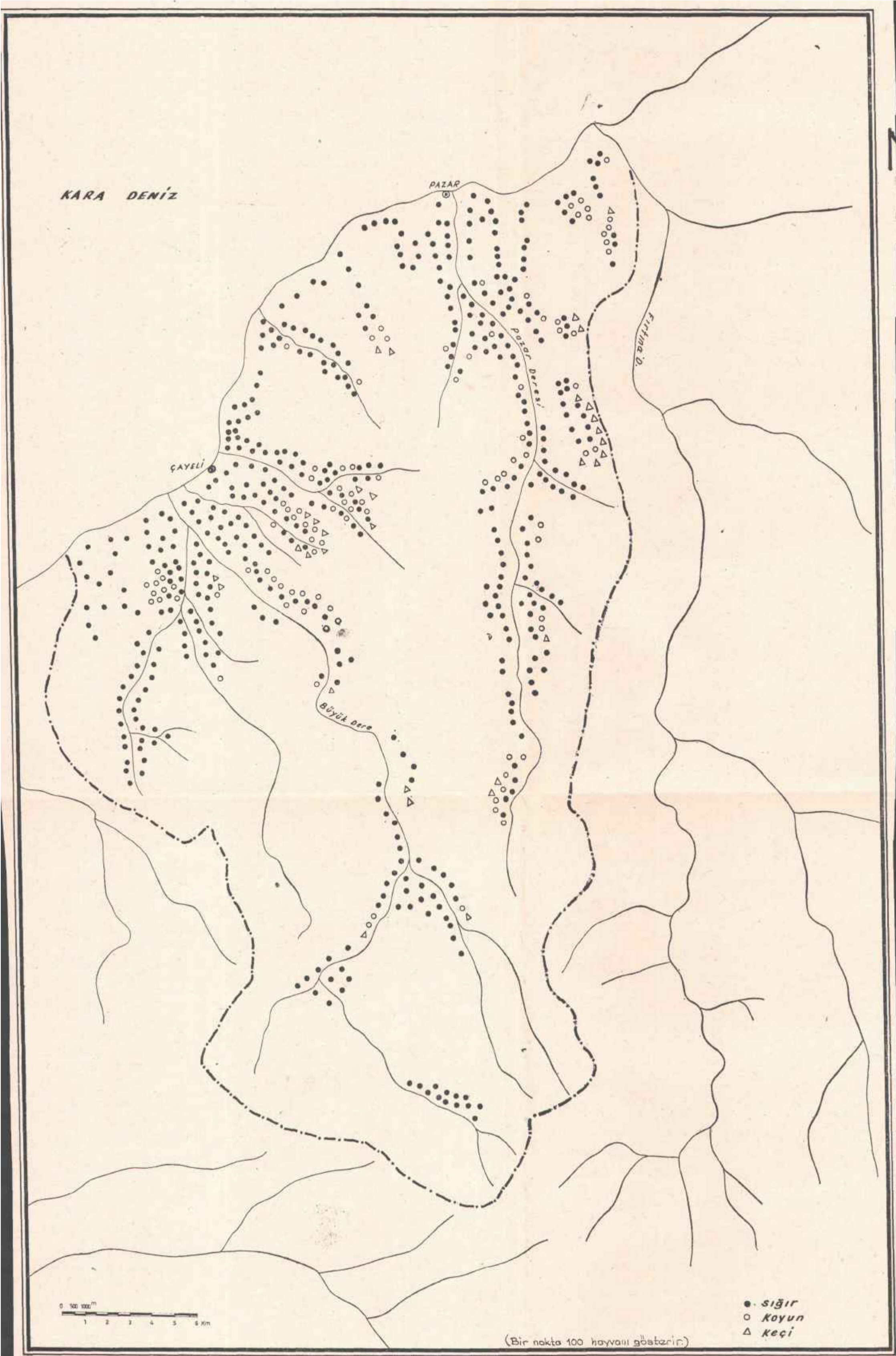
15 Bu tür uzmanlar, D.T.C.F.'de Etnoloji Kürsüsünden yetişmektedir. Ayrıca, bu tür bilgi, Eğitim Fakültesi E.STT. bölümünde(Lisans ve lisans üstü düzeyde Sosyal Hizmetler Akademisi ve Diyarbakır Tıp Fakültesinde kurulmuş "Sosyal Antropoloji" dersleri ile ilgili uzmanlarca verilmektedir.

16 Erdentuğ, Nermin "Modernleşme çabalarında dikkate alınması gereken eğitime ilişkin hususlar" Eğitim Fakültesi Dergisi. 1972.

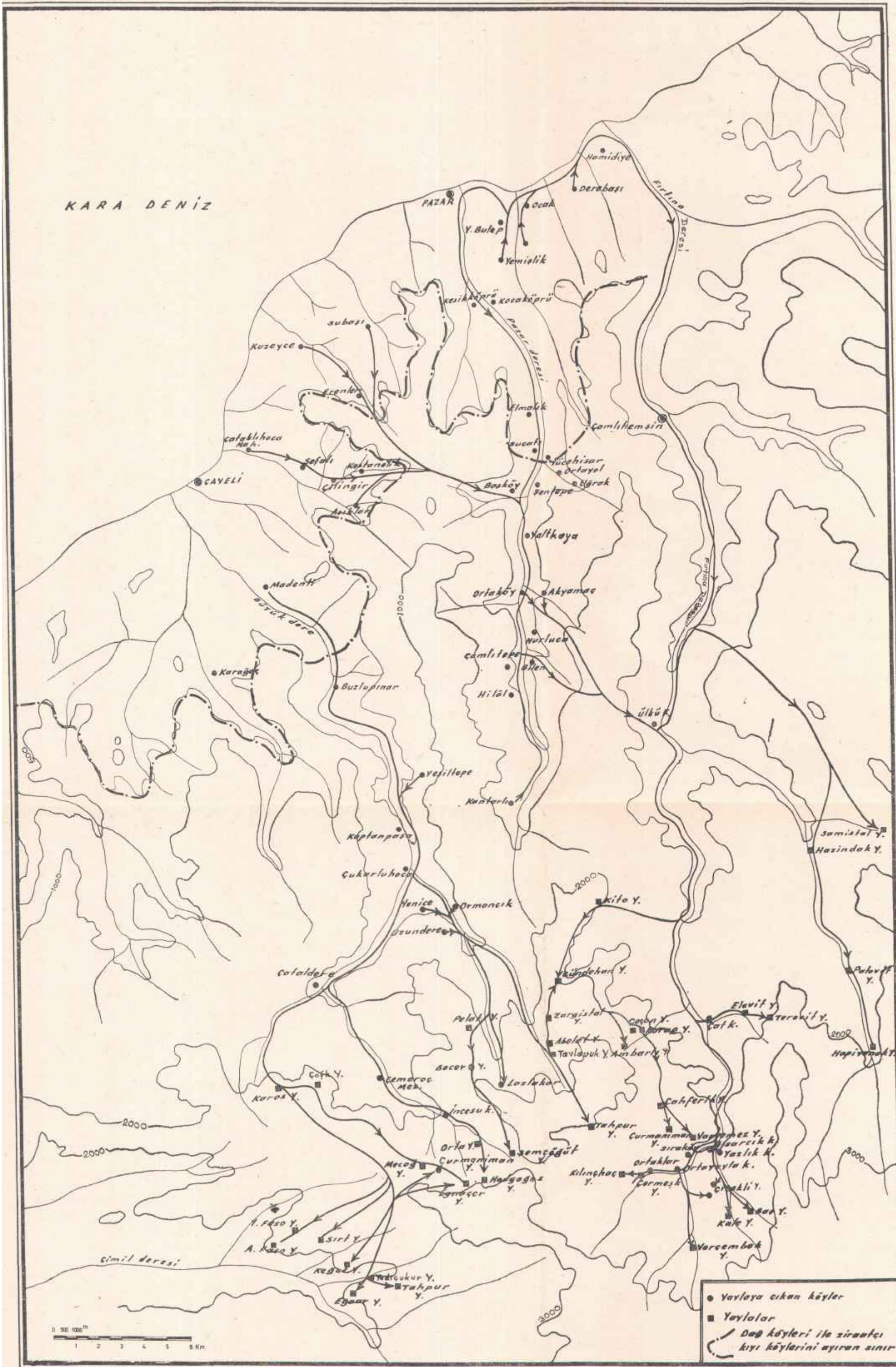
17 Bu, Etnoloji ile eş anlamda alınabilirse de bu ana bilim içinde gelişmiş bir yan disiplindir.

HARİTA:1 -ÇAYELİ- PAZAR YÖRESİ YAŞ ÇAY YAPRAĞI İSTİHSAL BÖLGELERİ HARİTASI (1966 Yılı istihsaline göre)

HARİTA:2- ÇAYELİ- PAZAR YÖRESİNİN HAYVAN DAĞILIŞ HARİTASI

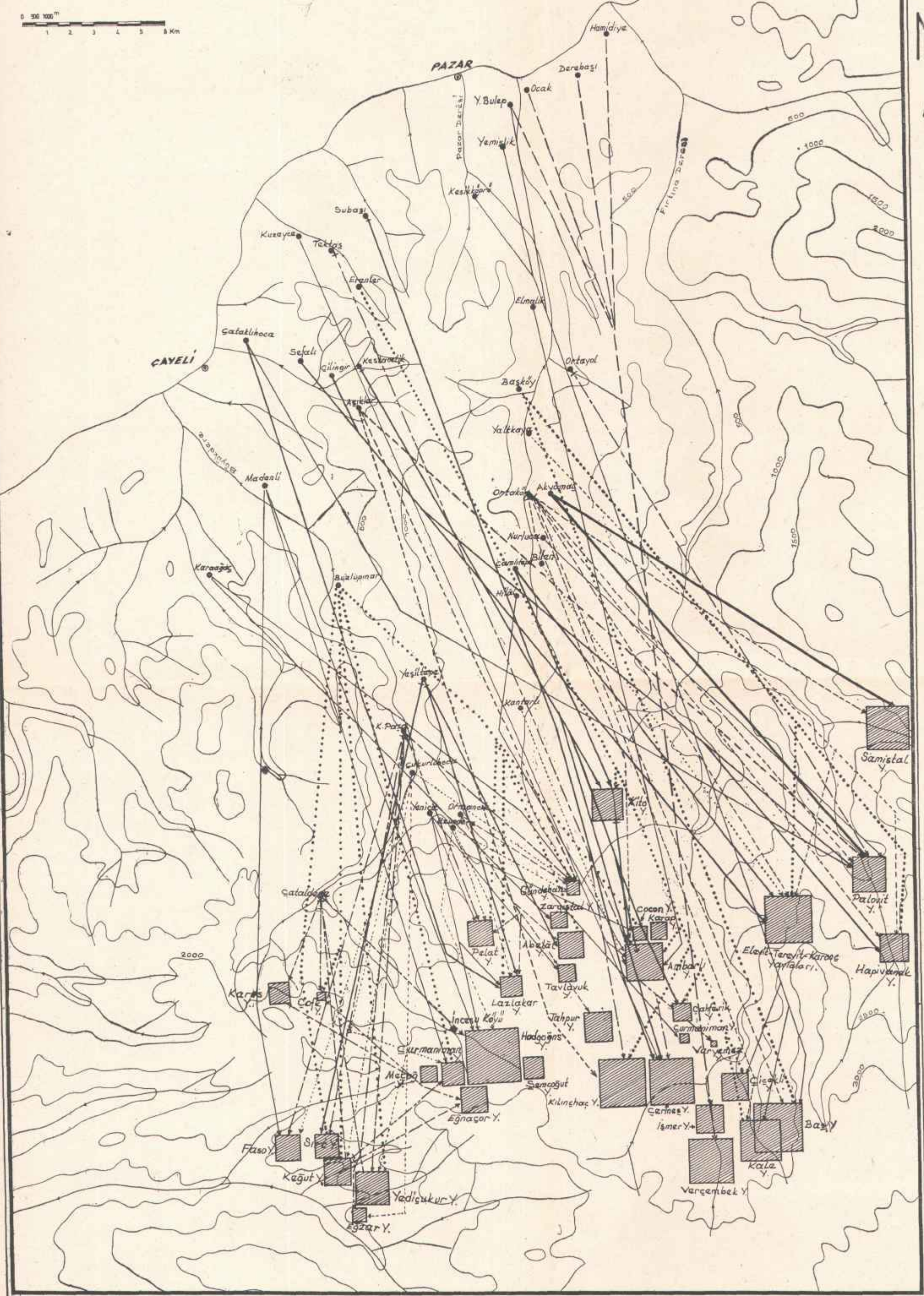

HARİTA:3 ÇAYELİ-PAZAR YÖRESİNDEKİ KÖYLERİN YAYLALARA ÇIKIŞ YOLLARINI GÖSTEREN HARİTA

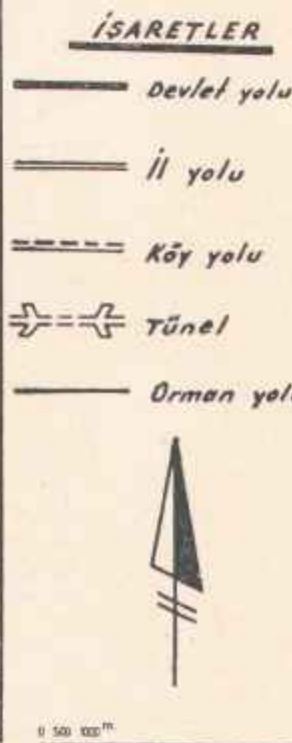
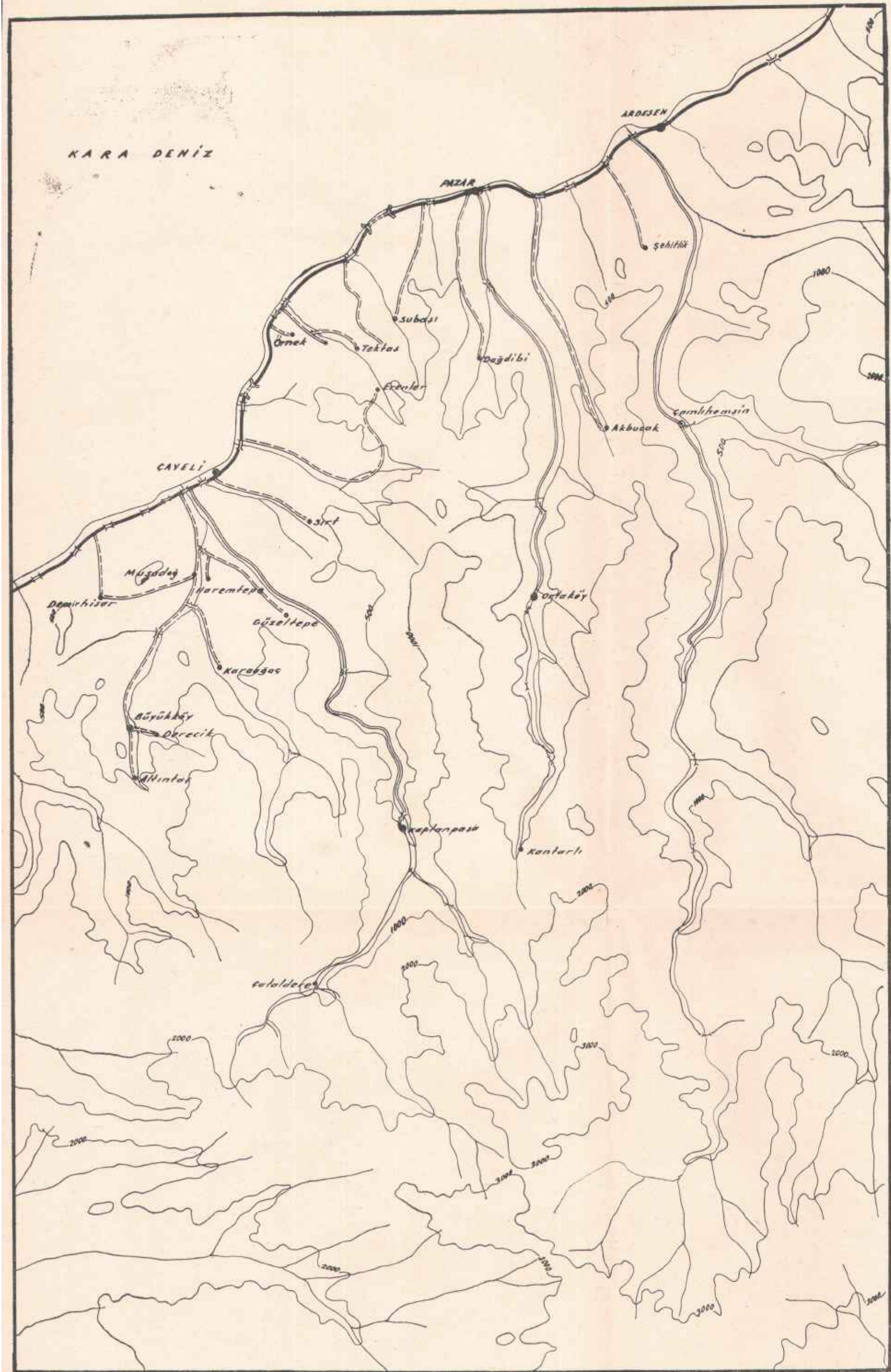
KARA DENİZ

Yaylalardaki hayvan miktarı belli bir aran dahilinde çizilmiş olan karelerde gösterilmiştir

0 500 1000 1 2 3 4 5 6 Km

HARİTA:4 — ÇAYELİ-PAZAR YÖRESİNDE YAYLACILIKLA UĞRAŞAN KÖYLER HALKININ HANGİ YAYLALARA ÇIKTIĞINI GÖSTEREN HARİTA.

HARİTA:5 -ÇAYELİ - PAZAR YÖRESİNİN DEVLET, İL, ORMAN ve KÖY YOLLARINI GÖSTERİR HARİTA
Dr.A.Tandoğan

Derginin Őimdiye kadar yayınlanmıŐ olan sayıları

Die bereits ver6ffentlichten Hefte der Zeitschrift

Numeros deĝa parus de la Revue

Published numbers of the Review :

Cilt: Band: Tome Volume:	Sayı: Heft: Numero: Number:
I	1, 2,3 - 4,5.
II	1 - 2,3 - 4,5.
III	1 - 2,3 - 4,5.
IIV	1 - 2,3 - 4,5.
V	1-2,3-4,5.
VI	1-2,3-4,5.
VVII	1-2,3-4.
IXII	1 - 2,3 - 4.
X	1 - 2,3 - 4.
XI	1 - 2,3 - 4.
XII	1-2,4.
XIII	1 - 2,3 - 4.
XIV	1-2,3-4.
XV	1-2,3-4.
XVI	1 - 3,4.
XVII	1 - 2,3 - 4.
XVIII	1-2,3-4.
XIX	1-2,3-4.
XX	1 - 2,3 - 4.
XXI	1-2,3-4.
XXII	1-2,3-4.
XXIII	1 - 2,3 - 4.
XXIV	1 - 2,3 - 4.
XXV	1 - 2,3 - 4.
XXVI	1-2,3-4.
XXVII	1 - 2,3 - 4.
XXVIII	1 - 2,3 - 4.

REVUE
DE LA FACULTE DE LANGUES, D'HISTOIRE
ET DE GEOGRAPHIE
DE L'UNIVERSITE D'ANKARA

Année 1971-1978

T O M E : XXIX

NUMERO: 1 - 4

La revue paraît tous les trois mois

Imprimerie de l'Université d'Ankara

Fiyatı : 92 Lira
Prix pour chaque tome (bors
Turquie) U. S. \$: 5